

Nr 86.

Av herr **Lindhagen**, om antagande av vissa lagförslag till förekommande av bondejords övergång i främmande händer.

Uti två föregående motioner nr 82 och 84 ha berörts de två stora jordreformerna till förmån för vissa lägenhetsinnehavare och vissa jordbruksarrendatorer.

En tredje sådan stor jordreform är bondejordens skyddande mot att komma i obehöriga händer. De norrländska och värmländska lagarna om förbud för bolag att utan tillstånd och med vissa undantag förvärva jord på landet ha tillkommit för ett tillgodoseende tills vidare av detta behov. I jordkommissionens uppdrag ingick att föreslå åtgärder för förekommande av bondejordens övergång i främmande händer även i övriga delar av riket.

En preliminär översikt över svaren på vissa av jordkommissionen utsända frågor har den 6 september 1919 avlämnats av aktuarien Sven Odén.

Enligt översikten framgår av de inkomna svaren i stort sett, att inom länen ökas bolagsförvärven inom stora områden år ifrån år. Det är företrädesvis trävarubolag av olika slag, som på detta sätt förvärva jordbruksjord. Men även andra industribolag och i vissa län jordstyckningsbolag lägga under sig fastigheter. I regel uttalas, att bolagens jordförvärv ske i ungefär samma omfattning före som under krisåren, samt att de omfatta såväl stora som små egendomar.

Beträffande enskilda spekulanter förvärv åter meddelas, att i allmänhet inberättas sådana förvärv hava förekommit i flera socknar än bolagsförvärv ägt rum. Någon jämförelse angående det faktiska antalet köp samt de köpta egendomarnas sammanlagda storlek, oavsett antalet socknar, i vilka de olika köpen ägt rum, förekommer icke. Författaren av översikten synes emellertid fått det intrycket, att försäljningar till enskilda spekulanter särskilt skogsspekulanter och jobbare skett i många flera och understundom i ojämförligt många fler fall än försäljningar till bolag.

Från de flesta län inrapporterades dock samtidigt till skillnad från vad som uttalats om bolagsförvärven, att de enskilda förvärven fått sin egentliga omfattning under krisåren. Även enskilda köpa såväl stora som små gårdar. Med dessa upplysningar böra jämföras länstyrelsernas yttranden över behovet av den s. k. femårslagens förlängning. De uttala i regel såsom sin mening, att femårslagen ej vidare behövs, därför att de under krisperioden tillströmmande enskilda spekulationsförvärven av jordbruksegendom i det närmaste upphört.

Vad slutligen angår de ekonomiska resultaten synes av översikten kunna såsom totalomdöme uttalas, att i regel bolags och bulvanköp leda till försämring av jordbrukets och åbyggnadernas hävd men ett bibehållande eller förbättring av skogens vård. Enskilda spekulanters förvärv leda däremot till vanhävd av åkerbruket och åbyggnaderna ofta ännu mer än bolagens samt till skövling av skogen. Från många län inrapporteras emellertid, att skogsspekulanter i regel efter skogens uttagande så hastigt åter överlåta egendomen åt en jordbrukare, att någon vanhävd å odlad jord och byggnader ej hinner uppkomma. Från dessa allmänna företeelser givas dock undantag både till det bättre och sämre.

Det är uppenbart även här en brådskande angelägenhet att hindra årligen fortgående obehöriga förvärv. Varnad av erfarenheterna från de långa dröjsmålen med utfärdandet av norrländska och värmländska förbuds-lagarna, borde man enligt min uppfattning skyndat sig att utfärda provisoriska lagar. En sådan lagstiftning är lätt att formulera för bolag, och deras förvärv fortgår ju också oavslått och bliva bestående. Något svårare kan det synas att finna formuleringar för enskildas förvärv. Ehuru dessa förvärv angivas vara mera tillfälliga och efter kristiden högeligen nedgått samt ej heller med tiden äro så varaktiga utan sönderbrytas åtminstone genom arvs-lagarna, böra dock även de förekommas.

För ändamålet uppsattes av mig två särskilda förslag, ett för bolag och ett för enskilda personer, att framläggas redan vid 1919 års riksdag. Detta yrkande vann endast tre röster inom kommissionen. Sedan har kommissionens speciellt juridiska avdelningar arbetat på en koncessionslag för både bolag och enskilda. Detta arbete har lett till åtskilliga olika utkast, men ännu har inget annat positivt resultat vunnits än att år 1920 inlämnades från kommissionen till regeringen ett förslag till provisorisk förbuds- eller koncessionslag för bolag, vilken emellertid icke av regeringen framlades för riksdagen. Då fortfarande den uppfattningen synes göra sig gällande, att någon brådskande ej är å färde samt något icke heller avhört från regeringen, nödgas jag i sakens intresse, och för att den skall med visshet bli föremål för riksdagens

behandling, inom laga motionstid framlägga förslag i ämnet liksom skedde av enahanda anledning vid 1920 års riksdag.

Härvid åberopas tillika de två interpellationer, som år 1920 väcktes i första kammaren rörande regeringens avsikt att komma med skyndsamma förslag, och får jag härmed för min del särskilt hänvisa till den av mig väckta interpellationen och den replikväxling, som ägde rum vid dess besvarande i riksdagens yttersta timma.

Jag tillåter mig således såsom en opinionsyttring för riksdagen framlägga de utförligare förslag, som i ämnet utarbetats och, så vitt rör bolag, avlämnats av jordkommissionen till regeringen och, så vitt avser enskilda spekulanter, framlagts för riksdagen av mig med huvudsakligt instämmande av N. Wohlin, båda delarna år 1920.

För den händelse riksdagen anser sig ej kunna på egen hand mäktas en så vidlyftig lagstiftning, hemställer jag, att åtminstone en provisorisk lag må antagas. Andra kammaren antog redan år 1901 för Norrland och Dalarna med stor majoritet ett sådant provisorium utan regeringsproposition, utan kommittébetänkande och utan tillstånd av juristerna.

En sådan provisorisk förbudslag bör enligt min övertygelse icke upptaga det i 3 § av den norrländska förbudslagen stadgade medgivandet för bolag och förening att fortfarande förvärva, vad som överstiger så kallad stödskog till jordbruket. Redan vid norrlandslagens tillkomst rådde olika meningar om befogenheten av ett sådant undantag, och sedan har i upprepade framställningar andra kammaren i anledning därav för sin del uttalat sig för åtminstone en sådan begränsning av ett dylikt förvärv, att förvärvet skulle hembjudas stat och kommun. Med den omfattningen bolagens jordförvärv tagit i vårt land är det även av detta skäl viktigt, att den övriga verkliga skogsmarken bevaras åt folket och det allmänna. Därtill kommer emellertid, att särskilt i vår tid med styrka gör sig gällande ett strävande till de speciella naturrikedomarnas kontrollerande eller socialiserande. Under sådana förhållanden synes en provisorisk förbudslag för bolag böra icke minst hålla öppen frågan om utskogarnas rationella besittningstagande för framtiden.

I varje fall kan för södra och mellersta delarna av riket ej nu, med utsikt till godkännande, provisoriskt föreslås någon indelning av olika arealer i stödskog för skilda trakter. Detta är ock mindre viktigt än att bolagen skola fortfarande få förvärva bondejord i nämnda trakter.

Det hemställes alltså,

att riksdagen ville:

A) för sin del antaga:

1) det av jordkommissionen under loppet av 1920 års riksdag till regeringen avlämnade förslag till koncessionslag för bolagsförvärv i södra och mellersta delarna av riket, vilket förslag jag måste antaga bliver av regeringen i någon form framlagt för riksdagen och sålunda bragt till riksdagens kännedom;

2) det förslag till lag angående förbud i vissa fall för enskild person att besitta fast egendom, som av mig i motionen nr 135 i första kammaren väcktes vid 1920 års riksdag.

B) för den händelse denna hemställan ej kan bifallas för sin del antaga följande förslag till provisorisk lagstiftning eller åtminstone det först nedan intagna, nämligen

1. *Lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.*

Vad i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom den 4 maj 1906 är stadgat med därtill senare gjorda tillägg, skall, med undantag för vad i lagens 3 § föreskrives, äga tillämpning även på övriga delar av riket.

Denna lag äger tillämpning på förvärv, tillkommet efter den 21 januari 1921, samt gäller tillsvidare intill den 1 juli 1922.

eller, om detta icke bifalles, antaga en lag av i övrigt enahanda lydelse för Vedbo och Sundals fogderier av Älvsborgs län.

2. *Lag angående förbud i vissa fall för enskild person att förvärva fast egendom.*

1 §.

Enskild person må ej i andra fall än nedan sägs med äganderätt besitta fast egendom å landet, utan att vara eller inom två år från äganderättens förvärvande bliva och sedan fortfarande vara mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet, som är i sambruk med densamma.

Detta förbud gäller ej förvärv genom arv eller giftorätt.

Vad i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom den 4 maj 1906 är stadgat rörande ovillkorliga undantag från berörda lags tillämpning och rätt att på grund av särskilda omständigheter söka Konungens tillstånd (koncession) till förvärv, skall gälla även besittning, varom i denna lag stadgas.

2 §.

Även i andra delar än i 1 § sägs skall lagen den 4 maj 1906, med undantag för vad i 3 § föreskrives, i tillämplig mån gälla för de fall, som i denna lag avses.

Har enskild person, som i 1 § sägs, ej inom två år från äganderättens förvärvande blivit eller har han sedan upphört att vara mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet, som är i sambruk med densamma, skall fastigheten åter avyttras på sätt i 6 § av lagen den 4 maj 1906 föreskrives.

3 §.

Denna lag äger tillämplighet å förvärv, som äga rum efter den 21 januari 1921. Den gäller även för alla förvärv, som tillkommit efter det lagen den 4 maj 1906 eller senare tillägg till densamma vunnit laga kraft, när den, som förvärvat och fortfarande besitter fastigheten, vid tiden för förvärvet varit ledamot i styrelsen för bolag, vars verksamhet omfattar utnyttjande av eller handel med skog och skogsprodukter, eller eljest deltagit i dess ledning eller varit anställd i sådant bolags tjänst. Denna lag gäller tillsvidare intill den 1 juli 1922.

3. Lag angående provisorisk ändring i viss del av lagen den 4 maj 1906 med därtill senare gjorda tillägg rörande förbud för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Vad i 3 § av lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom den

4 maj 1906 med därtill senare gjorda tillägg är stadgat, skall tillsvidare upphöra att gälla.

Denna lag äger tillämpning på förvärv, tillkommet efter den 21 januari 1921, samt gäller tillsvidare intill den 1 juli 1922.

Stockholm den 21 januari 1921.

Carl Lindhagen.
